

Rijke taal kinderopvang, voorschool
en onderwijsondersteuning

De serie **In de klas** bestaat uit een reeks praktische boeken voor docenten, leerkrachten, intern begeleiders en remedial teachers. De boeken zijn geschreven door professionals uit het vakgebied. Zij geven achtergrondinformatie en praktische tips waarmee je direct aan de slag kunt.

In deze reeks zijn onder andere opgenomen:

Rijke taal kinderopvang, voorschool en onderwijsondersteuning

Erna van Koeven, Anneke Smits & Meike Korpershoek

Groepsdynamiek in de klas Fanny de Swart & Tim Mainhard

De kracht van open opdrachten Pauline Buit

Meertaligheid en onderwijs Ellen-Rose Kambel, Orhan Agirdag &

Emmanuelle Le Pichon-Vorstman (red.)

Door taal de wereld ontmoeten Linda Vaessen-Moonen

Spontaan spellen Henriët Odink

Aan de slag met handschriftonderwijs Anneloes Overvelde &

Ria Nijhuis-van der Sanden

Typ jij blind? Henny van der Meijden

Rijke taal Erna van Koeven & Anneke Smits

Rijke taal (v)mbo Erna van Koeven & Anneke Smits

Effectief lees- en spellingonderwijs Madelon van den Boer &

Sebastián Aravena

Dyslectische kinderen leren lezen Anneke Smits & Tom Braams

Wat een goede tekst! Petra de Lint & Suzanne van Norden

Zoek het even lekker zelf uit – middenbouw Harrie Meinen

Zoek het even lekker zelf uit – bovenbouw Harrie Meinen

Spelen serieus nemen Louise Berkhout

Zorgplan dyscalculie en rekenproblemen Marije van Oostendorp

& Marisca Milikowski

Rijke taal kinderopvang, voorschool en onderwijs- ondersteuning

Erna van Koeven

Anneke Smits

Meike Korpershoek

Boom

© 2026 E. van Koeven, A. Smits & M. Korpershoek | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Verzorging omslag en binnenwerk: Annelies Bast, Amsterdam

ISBN 978 90 2447 477 6

NUR 840

www.boom.nl/primair-onderwijs

Inhoud

Voorwoord	11
Een paar opmerkingen vooraf	13
 Taal: wat is handig om te weten?	 17
 1 Waarom is taal zo belangrijk?	 19
1.1 Iedereen gelijke kansen	19
1.2 Als ik later groot ben	21
1.3 Een digitale wereld	24
1.4 Vve en kinderopvang	29
1.5 Op school	32
1.6 Diversiteit en inclusie	35
Verder denken, verder lezen	38
 2 Ervarings-, kennis- en taalbasis	 41
2.1 Verschillende gezinnen	41
2.2 Geheugen, taal en kennis	44
2.3 Denken over kennis en ervaringen met jonge kinderen	48
2.4 Denken over kennis en ervaringen met oudere kinderen	53
2.5 Nog even over gesprekken	55
2.6 Een meertalige ervarings-, kennis- en taalbasis	60
2.7 Hoge verwachtingen voor alle kinderen	60
Verder denken, verder lezen	62

3	Waarom ben jij zo belangrijk bij het leren van taal?	65
3.1	Waarom juist jij?	65
3.2	Jouw taalachtergrond	67
3.3	Meertaligheid: soms lastig, maar toch een groot cadeau	69
3.4	Aan je eigen taalontwikkeling werken	72
3.5	2F, 3F	74
3.6	Al en taal	75
3.7	Een rolmodel zijn voor taal	77
	Verder denken, verder lezen	78
4	Taal en taalontwikkeling	81
4.1	Taal en de andere ontwikkelingsgebieden	81
4.2	Dit is taal	83
4.3	Dit is taalontwikkeling	86
4.4	Ontwikkeling van geletterdheid	88
4.5	Taal in stukjes	91
4.6	Leren en ontwikkelen	96
4.7	Denken in taal en denken over taal	98
	Verder denken, verder lezen	100
5	Woorden, begrippen, concepten, kernconcepten en relaties	103
5.1	Wat is woordenschat?	103
5.2	Concrete woorden leren	104
5.3	Abstracte woorden leren	106
5.4	Concepten leren	109
5.5	Kernconcepten leren	110
5.6	Relaties in taal	111
5.7	Steeds moeilijker	114
	Verder denken, verder lezen	115
6	Verschillen tussen kinderen	117
6.1	Verschillen tussen kinderen in taalachtergrond	117
6.2	Taal- en spraakstoornissen	119
6.3	Leesstoornissen	123

6.4	Laaggeletterdheid	124
6.5	Lezen en sociale problemen	126
6.6	Meerbegaafdheid en taal	127
6.7	Observeren	128
	Verder denken, verder lezen	131

7 Samenwerken bij het leren van taal 133

7.1	Samenwerking is belangrijk	133
7.2	Een doorgaande lijn in de kinderopvang	135
7.3	Een doorgaande lijn op school	136
7.4	Samenwerking tussen school en kinderopvang	137
7.5	Samenwerking met ouders	140
	Verder denken, verder lezen	150

8 Doelen 153

8.1	De wet	153
8.2	Doelen in de kinderopvang en de vve	155
8.3	Doelen op school	156
8.4	Doelen kunnen bijten	163
8.5	Digitalisering in de kinderopvang en op school	167
	Verder denken, verder lezen	168

Taal: wat is handig om te doen? 171

9 Aan taal bouwen met rijke thema's en rijke boeken 173

9.1	Bouwen aan een ervarings-, kennis- en taalbasis	173
9.2	Hoe zie je of boeken en teksten rijk zijn?	175
9.3	Soorten boeken	177
9.4	Prentenboeken met kwaliteit kiezen	183
9.5	Op de hoogte van een actueel boekenaanbod	187
9.6	Rijke thema's	189
	Verder denken, verder lezen	194

10	Boeken kiezen voor alle leeftijden	197
10.1	Baby's	197
10.2	Dreumesen	198
10.3	Peuters en jonge kleuters	200
10.4	Oudere kleuters (5-6 jaar)	202
10.5	Onderbouw en bovenbouw basisschool	203
	Verder denken, verder lezen	204
11	Voorlezen: de basis voor taalontwikkeling	207
11.1	Voorlezen: de basis voor taal	207
11.2	Interactief voorlezen in de kinderopvang	209
11.3	Herhaald voorlezen	214
11.4	Voorlezen aan oudere kinderen	221
	Verder denken, verder lezen	226
12	Praten met kinderen	229
12.1	Een-op-een of in een groep	229
12.2	Praten met baby's, dreumesen, peuters en kleuters	231
12.3	Praten met oudere kinderen	236
12.4	Praten over boeken	238
12.5	Praten als er weinig taal is	241
12.6	Feedback geven op taal	243
	Verder denken, verder lezen	245
13	Taal ondersteunen bij jonge kinderen	247
13.1	Taal en spel	247
13.2	Taal, ritme en toon	255
13.3	Zelf lezen in de kinderopvang	260
	Verder denken, verder lezen	263
14	Hoe ondersteun je leerlingen op school?	265
14.1	Taalondersteuning organiseren	265
14.2	Letters leren	272
14.3	Aanvankelijk lezen en hardop lezen ondersteunen	279

14.4	Vloeiend lezen en leesmotivatie ondersteunen vanaf AVI E4	282
14.5	Lees- en luisterbegrip (en woordenschatontwikkeling) ondersteunen	288
14.6	Schrijven en spelling ondersteunen	291
14.7	Taalbeschouwing ondersteunen	294
14.8	Mondelinge taal ondersteunen	295
14.9	Ondersteunen bij meertaligheid Verder denken, verder lezen	297
15	Taalondersteuning in het vso	301
15.1	De principes van rijke taal	301
15.2	Een sterke leescultuur op school	304
15.3	Leesniveaus	306
15.4	Wat kun je doen in de klas?	307
15.5	Hoe begeleid je erg zwakke leerlingen?	309
15.6	Schrijven Verder denken, verder lezen	310
		311
	Illustratieverantwoording	313
	Register	317

In dit boek staan enkele handige formulieren die met dit icoontje in de kantlijn worden gemarkeerd. Deze formulieren kun je downloaden op www.boomprimaironderwijscollectie.nl.

Voorwoord

Dit boek gaat over hoe je de taalontwikkeling van kinderen en jongeren kunt ondersteunen. Hoe doe je dat als pedagogisch professional in de kinderopvang voor kinderen van 0 tot 4 jaar en in de buitenschoolse opvang? Hoe doe je dat in de voor- en voerschoolse educatie (vve), voor kinderen van 2 tot 6 jaar die een achterstand dreigen op te lopen? En hoe doe je dat op school als je onderwijsondersteuner bent? In het (speciaal) basisonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs? Voor leraren zijn daarover veel boeken geschreven, maar voor degenen die de taalontwikkeling van kinderen en jongeren op een andere manier ondersteunen, veel minder. Bovendien gaan de meeste boeken over een bepaald onderdeel van taal (gesprekken voeren of taalontwikkeling) en wij willen al die onderwerpen hier graag samenbrengen.

Waarom schrijven we over taal? Zoals we in dit boek uitgebreid vertellen, is taal de grote kansengever. Wanneer je als kind in het gezin waar je opgroeit, voldoende taal en kennis hebt opgedaan, heb je een enorme voorsprong. Je hebt meer kansen in je schoolcarrière, in de maatschappij en het heeft invloed op hoe je je voelt. Datzelfde geldt voor lezen. Er zijn te veel laaggeletterden in onze samenleving en het percentage dyslectici is te hoog. Veel van deze mensen zouden niet het etiket laaggeletterd of dyslexie hebben gekregen als ze meer ondersteuning hadden gehad bij hun taal- en leesontwikkeling. Daarom is het belangrijk dat iedereen die met kinderen werkt, op school, in de kinderopvang of de vve iets weet over taalontwikkeling. Hoe meer mensen kinderen kunnen ondersteunen

bij de ontwikkeling van taal en lezen, hoe beter. Taal is niet gewoon maar taal. Taal heeft invloed op wie je bent, op je gedrag, op of je je idealen kunt verwezenlijken.

We hebben er in dit boek voor gekozen om ons te richten op taalondersteuning in de kinderopvang, vve en op school. Dat is een bewuste keuze. Scholen en kinderopvangorganisaties gaan steeds vaker samen in integrale kindcentra en professionals in beide sectoren kunnen veel van elkaar leren. Samenwerking heeft een gunstig effect op de taalontwikkeling van kinderen. Daarnaast zie je steeds meer onderwijsondersteuners in het vso. Daarom besteden we daar ook aandacht aan.

In de kinderopvang of in de ondersteuning op school werken mensen met verschillende opleidingen. Je hebt misschien de opleiding pedagogisch professional of onderwijsassistent gevolgd in het mbo. Of de opleiding pedagogisch educatief professional via een associate degree. Het kan ook zijn dat je de opleiding social work hebt gevolgd in het mbo of hbo of de opleiding pedagogiek in het hbo. Mogelijk heb je nog iets heel anders gedaan, zoals de opleiding logopedie of ben je leesmediaspecialist. Kortom, professionals die kinderen ondersteunen bij taal en lezen, hebben verschillende achtergronden en verschillen ook in kennis.

Wie je ook bent, in dit boek willen we je laten zien hoe belangrijk jij in jouw rol bent voor de taalontwikkeling van kinderen. Juist in jouw functie sta je dichtbij kinderen en hun ouders. Je werkt met kleine groepen, dus kinderen kennen je goed. Je bent toegankelijk voor ouders, ze komen vaak even met je praten. Daardoor heb je veel zicht op de ontwikkeling van kinderen en kun je ook veel betekenen voor de taalontwikkeling.

Dit boek gaat over taal en lezen en communicatie in algemene zin. Dat betekent dat we ingaan op de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren, maar ook op de taal van jou als professional en op de communicatie in je beroep en de taal van ouders en collega's.

En tot slot. Ons boek gaat niet zomaar over taal, het gaat over *rijke taal*. Natuurlijk kun je proberen om in je gesproken taal moeilijke woorden te gebruiken, maar rijke taal vind je toch vooral in boeken. Kinderen die veel met boeken in aanraking komen, ontwikkelen veel meer taal dan kinderen bij wie dat niet zo is. We leggen dat in het vervolg van dit boek verder uit.

Een paar opmerkingen vooraf

- De eerste helft van dit boek hebben we 'Taal: wat is handig om te weten?' genoemd en het tweede deel 'Taal: wat is handig om te doen?'. In het eerste deel verwijzen we steeds naar de hoofdstukken uit het tweede deel, en andersom, zodat je ook per onderwerp kunt bekijken wat je moet weten en wat je kunt doen.
- Dit boek is in eerste instantie gericht op de begeleiding van kinderen van 0 tot 12 jaar, maar taalontwikkeling verschilt niet zoveel als je jonger of ouder bent. Daarom is het boek ook geschikt voor onderwijsassistenten of leraarondersteuners in het vso (pro of de lagere niveaus van het vmbo). We hebben daar aan het eind een speciaal hoofdstuk voor opgenomen.
- In dit boek hebben we bewust geen literatuurverwijzingen in de lopende tekst gemaakt, omdat we wilden dat het een fijn leesbaar boek zou blijven. Daarom vind je aan het einde van ieder hoofdstuk een kopje 'Verder lezen'. Daar vind je verwijzingen naar andere teksten waar we ons op hebben gebaseerd of die je kunt lezen als je meer wilt weten over een bepaald onderwerp. Dit boek is gebaseerd op de volgende drie boeken die we hierna niet steeds zullen noemen als bron:
 - 1 Van Koeven, E., & Smits A. (2024). *Rijke taal. Taaldidactiek voor het basisonderwijs*. Boom.
 - 2 Van Koeven, E., & Smits A. (2023). *Rijke taal (v)mbo. Taaldidactiek voor het (voorbereidend) beroepsonderwijs*. Boom.
 - 3 Van Koeven, E., Ganzeman, F., & Verschuren, H. (2025). *De wereld in kinderboeken. Leesbevordering in de klas*. Boom.

- Je kunt dit boek ook lezen ter voorbereiding op de bovenstaande boeken.
- We weten natuurlijk dat veel onderwijsondersteuners zelfstandig voor de klas staan. Maar dit boek is minder gericht op lesgeven en meer op ondersteunen. De bovenstaande boeken gaan meer over lesgeven.
- Let op, als we het hebben over vve (voor- en vroegschoolse educatie) gaat het over kinderen van 2 tot 6 jaar die werken met vve-programma's in de voorschool en in de kleutergroepen (vroegschool). Als het in dit boek gaat over vve, is dat zowel voor pedagogisch professionals als voor onderwijsondersteuners interessant.
- Voor degenen die in de kinderopvang, op de voorschool en in het onderwijs kinderen en leraren ondersteunen, bestaan verschillende namen. In dit boek noemen we ze pedagogisch professionals (kinderopvang) en onderwijsondersteuners (school). Voor pedagogisch educatief professionals geldt dat zij met beide benamingen worden aangesproken omdat zij zowel in de kinderopvang als op school kunnen werken.
- In dit boek hebben we het vaak over 'zij'. Natuurlijk bedoelen we ook mannelijke pedagogisch professionals en onderwijsondersteuners.
- We noemen in dit boek veel titels van kinder- en jeugdboeken. We hebben gekozen voor actuele titels van na 2020, maar soms voor iets oudere boeken omdat het klassiekers zijn geworden. Onder klassiekers verstaan we boeken die zo gewaardeerd worden dat ze nog altijd (voor)gelezen worden, ook al zijn ze al een tijd geleden uitgegeven. We noemen alleen klassiekers die nog steeds verkrijgbaar zijn. Het gaat bij de boeken die we noemen

om onze persoonlijke keuze. We noemen allerlei sites waar je zelf andere titels kunt vinden.

- We hebben in dit boek gebruikgemaakt van kinder- en jeugdliteratuur, omdat het belangrijk is dat je boeken gebruikt in je beroep. Maar boeken kunnen je ook helpen om te begrijpen hoe het leren van taal en lezen werkt. En het lezen van boeken kan je ondersteunen bij het ontwikkelen van je eigen taal en om kennis te verwerven. Veel boeken voor kinderen en jongeren zijn immers ook voor volwassenen de moeite waard. We hopen dat dit boek je inspireert tot voorlezen en zelf lezen.

We willen hier een aantal mensen bedanken die met ons hebben meegelezen. Daardoor is ons boek nog praktischer geworden. Bedankt, Linde Driessen, Marijke Bos, Julienne van den Heuvel, Ineke Vroom, Annelies Wielaard, Isabeau Bruinsma, Freek Havermans, Mariëtte Konink en Lydia Visscher-Aartsma.

Taal: wat is handig om te weten?

In dit deel bespreken we wat je moet weten om ervoor te kunnen zorgen dat de kinderen die jij begeleidt taal kunnen ontwikkelen. We gaan in op hoe taalontwikkeling werkt, wat de verschillen zijn tussen kinderen en wat er nodig is om taal te ontwikkelen. Daarnaast schrijven we over je eigen taalontwikkeling. Hoe zit het met jouw taal en wat is de link met de taalontwikkeling van kinderen?

1 Waaron is taal zo belangrijk?

Dit hoofdstuk gaat over de betekenis van taal in jouw beroep en in de (digitale) wereld en de diverse samenleving waarin kinderen leven.

1.1 Iedereen gelijke kansen

Faisal is drie en hij zit sinds een half jaar twee dagen per week in jouw peutergroep in het kinderdagverblijf. Thuis bij Faisal wordt Turks gesproken. Of hij thuis wel eens praat, kun je niet zo goed achterhalen, maar in jouw groep zegt hij nooit iets. Niet in het Turks en niet in het Nederlands. Hij speelt het liefst alleen, met de blokken en de autootjes of buiten in de zandbak. Als je liedjes zingt, doet hij niet mee. Als je voorleest, weet je niet zeker of hij luistert. Je laat hem maar een beetje. Je hoopt dat hij wel gaat praten als hij zich meer thuis gaat voelen.

Taal als basis

Als je een beroep kiest waarin je met kinderen gaat werken, doe je dat meestal niet omdat je denkt: ik ga ze helpen bij hun taalontwikkeling. Nee, je vindt het misschien fijn om met kinderen samen te zijn. Ze zijn zo onbevangen, ze nemen je zoals je bent. Het kan zijn dat je bij je eigen broertjes en zusjes of met je oppaskinderen hebt gemerkt dat het bij je past om met kinderen te werken. Misschien

hebben anderen het ook wel tegen je gezegd: je hebt het gewoon in je vingers.

Wie met kinderen werkt, kan niet om taal heen. Taal is iedere dag weer de basis van alles wat je doet. Kinderen ontwikkelen voortdurend taal, thuis natuurlijk, maar ook als ze naar de kinderopvang gaan, door samen te eten, samen te spelen, op weg naar de kinderbeerderij gaan of door liedjes te zingen. En later op school tijdens de kringgesprekken, tijdens gym, als ze buitenspelen of bij de geschiedenisles. Taalontwikkeling lijkt zoiets gewoons en vanzelfsprekends, maar je ziet al aan het verhaal over Faisal dat het dat toch soms niet is. Hoe komt het dat Faisal niet praat en wat moet je nu doen in zo'n situatie? Dat je goed kunt omgaan met kinderen wil nog niet zeggen dat je vanzelfsprekend weet hoe je hun taal het beste kunt stimuleren.

Wanneer je gaat lezen over de taalontwikkeling van kinderen, lijkt die taalontwikkeling vaak erg ingewikkeld. Er worden begrippen gebruikt die je misschien niet kent, zoals *taalaanbod* (dat wat kinderen krijgen aangeboden aan taal), *receptie* (hoe kinderen taal begrijpen) of *productie* (hoe ze taal gebruiken) en nog veel meer. Bijvoorbeeld *fonologie* (hoe je klanken hoort en uitspreekt), *morfologie* (hoe je woorden bouwt), *syntaxis* (hoe je zinnen maakt), *semantiek* (de betekenis van taal) of *pragmatiek* (hoe je taal gebruikt). Op al die dingen komen we terug in hoofdstuk 4, maar hier willen we vast zeggen dat het stimuleren van taalontwikkeling ondanks al die begrippen eenvoudiger is dan je denkt.

Taalontwikkeling is iets natuurlijks

Taalontwikkeling is niet iets ingewikkelds, maar iets natuurlijks. Het is een onbewust proces, het gaat vanzelf. Het enige wat je moet doen om kinderen erin te begeleiden, is zorgen voor de juiste voorwaarden: veel taal en veel ruimte voor kinderen om te zeggen wat ze willen, veel kinderboeken, mooie thema's om aan te werken en veel taal- en leesplezier. Het is belangrijk om met kinderen te praten tijdens alles wat je met hen doet: spelen, eten en drinken, op pad gaan. Het is belangrijk om voor te lezen, als het kan uit meer boeken

over hetzelfde thema. Veel ouders doen dat allemaal thuis al. Dat zie je terug bij peuters in de kinderopvang. Als er thuis veel wordt voor-gelezen en met ze gepraat, hebben ze een grotere woordenschat dan kinderen bij wie dat niet zo is.

En juist voor de groep kinderen waar thuis niet zoveel taal is, ben jij zo belangrijk. We zullen het nog vaak zeggen in dit boek: taal is de grote kansengever. Als iemand in de omgeving van een kind zorgt voor zoveel mogelijk taal, wordt het gemakkelijker voor hem of haar om onderwijs te volgen of later een beroep uit te oefenen. Het wordt eenvoudiger om contacten aan te knopen of te communiceren, op het werk of met de school van de kinderen bijvoorbeeld. Het wordt gemakkelijker om je weg te vinden in de samenleving.

Jij bent degene die als pedagogisch professional of als onderwijsondersteuner in een kinderdagverblijf, vve of op school wél kunt doen wat ouders soms niet goed lukt: zorgen voor veel taal. Ouders kunnen er vaak niets aan doen dat ze hun kinderen die taal niet kunnen bieden. Soms kunnen ze zelf niet goed lezen of weten ze niet hoe belangrijk dat is of hoe dat moet: praten met kinderen. Soms zit hun hoofd te vol met andere dingen om voldoende aandacht aan hun kinderen te kunnen geven: met werk bijvoorbeeld of met een scheiding. Juist voor die kinderen kun jij van veel betekenis zijn. En om ervoor te zorgen dat kinderen kunnen ontwikkelen, hoef je dus geen moeilijke dingen te doen. Je moet wel iets weten over taal. Daarom dit boek.

1.2 Als ik later groot ben

Jim van drie is de hele dag met zijn pop in de weer. 's Ochtends haalt hij hem uit bed, hij geeft hem eten en 's avonds stopt hij hem weer lekker in. Jim weet ook al heel zeker wat hij later wil worden: moeder. Net als mama, want haar vindt hij het allerliefste.

Joeri is zeven en hij weet alles over dinosaurussen. Hij kan nog niet zo heel goed lezen, maar van zijn boeken over dinosaurus-

sen begrijpt hij alles. Hij kent woorden als Trias, Jura, Krijt en reptiel en hij kan moeiteloos dinosaurusnamen opsommen: tyrannosaurus rex of brachiosaurus.

En dat is precies het fijne van taal, alles kan. Met taal kun je leren wat je maar wilt, in taal kun je dromen wat je maar wilt, met taal word je groot. Maar er moeten wel volwassenen zijn die je ondersteunen bij het ontwikkelen van die taal. Sommigen daarvan raden kinderen trouwens aan om nooit groot te worden, zoals Roald Dahl in *Word nooit groot* (6+). Roald Dahl is een bekende schrijver en zijn boeken zijn allemaal klassiekers geworden.

*... kies voor 't ongebaande pad
doe eigenzinnig – wie maakt je wat?
Als iemand zegt: 'Dat kan toch niet?'
Antwoord dan kalm: 'Ik wil magie!'
Wees enig, eigen, ongewoon,
draag lompen óf een gouden kroon.
Stijg uit boven de middenmoot,
Maar ...
beloof één ding:
Word nooit groot.*

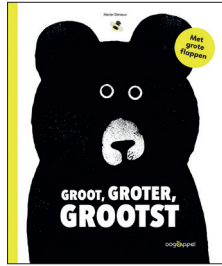
En ja, Roald Dahl heeft wel gelijk, je loopt het risico om een hele saaie volwassene te worden als je groot wordt. Dan kun je beter kind blijven.

Maar de meeste kinderen willen niets liever dan groot worden, zoals in *Later als ik groot ben* van Bette Westera en Mattias de Leeuw (3+).

*Als ik later groot ben, ga ik heel veel dingen durven!
Koude cola drinken, ook al prikt het in mijn keel.
Olifanten zoenen op de puntjes van hun slurven.
Slapen op de zolder van een donker spookkasteel.*

In alle boeken die er zijn over groot worden valt op dat kinderen daar absoluut geen saaie verwachtingen van hebben. Groot worden betekent voor hen groeien, niet bang zijn voor krokodillen onder je bed, spannende dingen doen... Of zoals bij Jim in het voorbeeld hierboven, helemaal je eigen keuzes maken.

Er zijn veel boeken over groot worden en groot zijn of juist klein. In *Later wil ik klein worden* (Job van Gelder, 5+) dromen kinderen van de beroepen die ze later gaan uitoefenen. De dochter van de fietsenmaker wil geen fietsenmaker worden, maar ietsenmaker van heel bijzondere ietsen. In *Groot, groter, grootst* (Xavier Deneux, 0+) is de beer groter dan de kalkoen en de olifant is nog weer groter. Maar wie is het allergrootst? In *Kleine Kangoeroe* (Guido van Genechten, 3+) wil de kleine kangoeroe helemaal niet groot worden. Hij wil in de buidel van zijn moeder blijven. Het is daar zo lekker warm en zacht.

Dat is precies wat je met taal kunt doen, de wereld verkennen, uitzoeken wat je grenzen zijn en hoe je ze kunt verleggen, bedenken wie je aardig vindt en wie iets minder goed bij je past. Taal is niet het oefenen van woordjes of van spelling, taal is lezen, luisteren, denken, praten schrijven, spelen; taal is de hele wereld. Dat geldt voor de kinderen die je begeleidt, maar ook voor jou. Taal is een instrument waarmee je kunt communiceren, waarmee je veiligheid kunt bieden. Maar taal bepaalt ook je identiteit, wie je bent als persoon en in je vak.